

IN MEMORIAM

BEDNÁR JÁNOS. Tragikus véget ért egy szépen megindult művészpálya *Bednár János* festőművész halálával. Munkái el-elmaradotok kiállításainkról: szerzőjük messze elkanyarodott a festő-élettel s többféle hatás alatt a rendes életpályáról keserves lejtőre került, amelyről nem volt célje visszaemelkednie. A legutóbbi években túlságosan hatalmába ejtette az itál, elvette munkakedvét, végül tehetetlen zsellérvé lett a budapesti Népszállónak. Pedig tehetségesen indult a pályájára, a festészet volt ifjúkorában szíve vágya és bár szülei mindenképp mérnököt akartak belőle nevelni: erőlesen kitarított szándéka, vágya mellett. Gyorsan érték sikerek is (Nemes Eliza-díj, 1913.) és talán ez is hozzájárult, hogy azután inkább a siker, mint a művészet mélységei felé vonzódott: aktjai, nő szépség-képei, bár mutatták még a tehetséget, de egyben a tetszősége, az érdekes-ségre való felszínebb törekvést is. Így stílusa nem juthatott igazi fejlettségig, nem váltotta be a korai ígéretekét. A nagyvárosi éjjeli életalakjai kezdtek átköltözni vásznaira s ő maga is foglyává lett ennek az életnek. Nem közönséges tehetség szomorú elmúlását gyászolják benne barátai.

Bednár János Budapesten született 1886 február 12-én. Mérnöki tanulmányait abbahagyva, 1905-től 1908-ig a Képzőművészeti Főiskolának lett növendéke (*Balló, Ferenczy, Zemplényi* voltak mesterei), egy évet Párizsban is töltött a Julian-iskolán. De közben már ki is állított és 1907-től fogva szaporán jelentek meg nagyobbretű alakos és városképei kiállításainkon. Bejárta Németországot, Olaszországot, járt Londonban is. Munkálkodásának igazi színtere mégis Budapest volt, ahol szívesen fogadták, a főváros egész sor képet vásárolt tőle, a Szépművészeti Múzeum is szerzett tőle egy városképet. Ő díszítette a Fészek-Klub egyik termét falképpel. Tulajdonképpen alig lehetett oka valami különleges panaszra, mert az utóbbi évek gazdasági bajai őt sem juttatták erősebben, mint festőtársait, akik mégis megállották a sarat. Nyilván a rendetlen életmód ernyesztette el erélyét, amelyre ily viszonyok közt kétszeres szüksége lett volna. A Népszállónak lett lakója, ott súlyos influenzát kapott s február 21-én a budapesti járványkórházban csendesen elhunyt.

GULÁCSY LAJOS. Tizenhét esztendőn át volt különböző elmeegógyintézeteknek szomorú lakója *Gulácsy Lajos* festőművész, akit február 21-én váltott meg a halál tragikus életétől Budapesten, a lipótezeri tébolydában. Évek óta magával tehetetlen, szótlán, a világ dolgairól és önmagáról semmit sem

sejtő előhalottja volt ennek az intézetnek. Az utóbbi években már arról sem tudott semmit, hogy egykor festő volt, pedig a festés adta meg ifjabb éveiben élete tartalmát. Már 1914 telén jelentkeztek nála a lelki elbillenések nyomai, amelyek utóbb teljesen elhatalmasodtak rajta. Annakelőtte ő volt ama művészeink egyike, akiknek egyéni stílusa a későbbi expresszionizmus irányába indult, s e szabad és érdekes, csak egyéni érzelmekhez kötött művészet korán megkapta az elismerést: a székesfőváros Schubert-dal című festményét már 1909-ben legnagyobb elismeréssel, a 4000 K-ás Ferenc József-díjjal tüntette ki, azonkívül meg is vette egy sor képét (pl. Anyám, Dante találkozása Beatricével, Allegória, Salome); az állami is vásárlói sorába állt, a képeslapok szívesen reprodukálták egyéni zamát, finom lírai hangú munkáit. Lehetővé vált szíve nagy vágyait követni: éveken át lakott Olaszország több városában (Padova, Firenze, Nápoly) s minden úgy látszott alakulni, hogy saját szerű romantikát leheli stílusa zavartalanul fejlődhetik kifejező érdekében. Amde ezt a fejlődést megakasztotta agybaja, amely egyre válságosabb arányokat öltött. Egy darabig még így is művészeknek érezte magát, aki megteremtí a maga külön világát, ámde ez a világ oly alakra öltött védekezésében, amelyet normális képeket már csak bajosan tud követni. Messze túl a földgömbön, elképzelt világrend központjába helyezte magát („Nakonkipán”) és soha nem látott lényekkel, soha nem ősmért érzelmi elemekkel teltette képeit. Barátja, Juhász Gyula, a költő, örökszép versben hozza közelebb szívünkhöz annak az időszaknak Gulácsy Lajosát. De csakhamar idegenné vált ránézve az eset, az irón, idegenné még régi jóbarátai is. A finom és érzékeny lelkű, szerény, mindenkinek rokonszenves, dús költői képzeletű művész örökre megszűnt csellekvő művész lenni.

Eletrajzát ő maga írta meg egy kezűnben lévő tömör vázlatban, amelyből a következőket közöljük:

„Budapesten születtem 1882. Elemi festészeti tanulmányaimat az Orsz. Magyar Képzőművészeti Főiskolán Balló Ede vezetésével végeztem. A firenzei Accademia di Belle Arti tanfolyamát az 1903—4. tanévben látogattam. Már korán egyéni térére lépve, főleg a régi olasz művészet tanulmányozását (Botticelli, Fra Filippo Lippi, később Leonardo da Vinci) gyakoroltam 5 évre tehető olaszországi tartózkodásom alatt. 1909 a *Műnek* tagjává választott. Művészetem jellemzésül megemlíthetem, hogy képeim történelmi intimitások. Főbb munkáim: 1900 Dombvidék (Szépműv. Múzeum), 1903 Nevető ember,

1904 Rózsató (a londoni kiállításon szerepelt 1908), Flamma Vestalis (a római kiállításon 1911 szerepelt), Dante találkozásá Beatricével (Székesfevárosi Képtár tulajdona), Schubert-dal (Székesfőv. jubileumi I. Ferenc József 4000 K-ás díj nyertese), Autodafé után, Gáspár és Hermin emléke, Francesca da Rimini, Firenzei tragédia."

RERRICH BÉLA. Építőművészetünknek és kertművészetünknek egyként nagy vesztesége, hogy *Rerrich Béla* java férfikorában meghalt. Művészeti fejlődése olyan embernek mutatja, akinek nem az a vágya, hogy specialistává művelje magát: egész sor művészeti technikába mélyedt, hogy mintegy azok egységéből formáljon ki nemcsak éppen valamely házat, hanem az épület egész környezetét kifelé, az épület apróbb ékességeit az iparművészet segítségével a ház falain belül. A sors különös kegyéből ezek a tanulmányai nem mentek veszendőbe, mert egymásután kapott oly feladatokat, amelyek megengedték, hogy nagy mértékben érvényesítse sokoldalúvá alakított tehetségét. Házakat épített, amihez a Műegyetemen szerezte meg tudását, számos szép kertet tervezett, miután néhány éven át *Versailles*-ban és *Párizs*-ban tanulgatta nagy szorgalommal ezt a szép művészetet is, végre mint építész és téralakító mester neki jutott az utóbbi évek legnagyobb idevágó feladata, a szegedi fogadalmi templom terének alakítása és körülépítése. Ritka egyértelműséggel aratott elismerést ezzel a jelentékeny munkájával, amely a város érdekében különlegességévé tette az azelőtt kietlen szegedi nagy teret. A tér köré épített egyházi és egyetemi épületek iparművészeti díszítésénél kitűnő hasznát vette idevágó ismereteinek is. Még az is előnyére vált, hogy egészen fiatal korában festőtanítványa volt *Hollósy Simonnak* Nagyban. Fáradhatatlan, a művészetért középkori lelkesedéssel buzgó mestert vesztettünk elhunytával.

Rerrich Béla 1881-ben *Budapest*-en született, július 25-én. Alig hogy elvégezte a középiskolákat, festő-vágyai támadtak s 1898-ban tanítványa lett *Hollósynak*. Utána a Műegyetemet járta *Budapest*-en s miután azt elvégezte, *Pecz Samunak* lett tanársegéde (tanára emlékére ő tervezte a Szilágyi Dezső-téren a *Pecz*-emlékkutat középkorias stílusban). 1906-tól 1908-ig *Versailles*-ban és *Párizs*-ban kertművészeti tanulmányokat végzett s 1908-tól fogva ezeket az ismereteket tanította a budapesti állami kertészeti tanintézetben, amelynek utóbb (1918—23.) igazgatója is volt. 1928-ban a szegedi fogadalmi templom környékének rendezésére hirdetett pályázaton az ő tervét fogadták el kivételre: a tér köré tervezte a püspöki palotát, a Szent Imre kollégium, a szeminarium épületeit s a nagy művel tavaly

összel el is készült. Tervezte a székesfevárosi Aréna-úti házcsoportját, a Kelenhegyi-úti „Mon rêve”-villát, a Gömb-utcai polg. leányiskolát, Szolnokon a város bérházát, polg. iskoláját, szép kerteket. Ily művei: Szolnok: tiszparti park, Nyíregyházán: az új temető, Baján: a Déri-park, Szentlőrincen: a Kossuth-park és a Hősök ligete.

Szakirodalommal is foglalkozott. Folyóiratunknak munkatársa volt.

Rerrich Bélát hirtelen fellépett tüdőgyulladás vitte sírba. Előzően még sikeres vakbél-operáción esett át. Február 23-án halt meg a budai Szt. János kórházban.

PRAVOTINSZKY LAJOS. Kiállításaink legkritikább vendégei közé tartozott *Pravotinszky Lajos*, aki ez év március 5-én halt meg *Budapest*-en. Munkássága leginkább arra az évtizedre esik, amely megelőzte a világháború kitörését, ekkor is főképp dekoratív rajzok és a nemes grafika technikáival készült lapok jelentek meg tőle. Bár festőnek indult, mégis inkább a grafika vált mondanivalóinak kifejező eszközévé és legszebb sikereit mezzotintóival, színes réz- és fametszeteivel, litográfiáival érte el. Ily munkákra kapta 1906-ban a Nemzeti Szalon grafikai első díját is. Utóbb alig lépett a nyilvánosság elé munkáival.

Bury Pravotinszky Lajos *Budapest*-en született 1880 április 6-án. Első művészeti tanulmányait *Hollósy Simon* útmutatása mellett végezte *München*-ben és *Nagybányán*, folytatta *Dachauban* s befejezte *Jean Paul Laurens* vezetésével a párisi *Julian*-iskolában. Azután szülővárosában telepedett le, ahol kevésbé festéssel, mint inkább grafikával foglalkozott. Ezek tárgya leginkább a hangulatos tájkép volt. Résztvett a világháborúban és katonai érdemeiért a *signum* laudissal tüntették ki. Az utolsó másfél évtizedben alig adott magáról életjelt és szinte kikapcsolta magát művészeti életünkől. Annál váratlanabb volt a hír, hogy rövid szenvedés után meghalt.

PERLMUTTER IZSÁK. A maga nemében tökéletes harmóniájú művészetet zártult le *Perlmutter Izák* halálával. Negyven éven át zökkenés nélkül, zavartalanul fejlesztette festői stílusát, gátlások nélkül folytatta munkáját, töretlenül szorgalommal, az egyszer megkezdett utat sohasem hagyva el. Ami régiebb képeit az újabbaktól megkülönbözteti, az csupán szerves fejlődést jelent a festőiség felé, de nem jelent más, újabb irányba való áttérést. Emlékezünk még régi, *Hollandiában* festett képeire, amelyeket az elmélyedő naturalista ecsetjével festett s emlékezünk arra a korszakára, amidőn *Besztercebányán* megfestette a napsütötte IV. Béla király-teret, végül a rákospalotai fehér interieuröket: ezeken az

állomásokon nagy következetességgel fokozódik a festés fellazítása, az előadás festőisége, a szín ereje, a kompozíció gazdagsága. A külföldi festők közül talán Anders Zorn lett volna vele párhuzamba állítható. A jó sors lehetővé tette, hogy anyagi gondok nélkül fejleszthesse művészetét, amely valósággal életidejéig lett s amelyet hű odaadással szolgált. Miatta vonult magányába, miatta került a szórakoztató társaságot, tulajdonképpen remetéjévé lett a festészetnek. Ezt a komoly munkásságot sok és jelentékeny siker koronázta: már 1900-ban *mention* kapott Párizsban, még korábban, 1899-ben már képviselve volt a Szépművészeti Múzeumban is (Hollandi halász), amely intézetnek különben egész gyűjteménye van *Perlmutter* képeiből. 1904-ben az amerikai St. Louisban kapott ezüstérmét (Nyár Hollandiában), idehaza kis aranyérmét (Utcai részlet) 1905-ben, nagyot egy évvel utóbb (Falurészlet reggeli napsütésben),¹ elsőosztályú aranyérmét Münchenben (Vasárnapi látogatás), hat évvel ezelőtt pedig megfesthette önarcképét a firenzei Uffizi-képtár számára. Minden elismerés kijutott tehát neki, ami festőnek csak juthat s ha talán ez nem elégítette ki teljesen, úgy ennek oka, hogy még előbbre, még magasabbra vágyott stílusa tökéletesítésében. A művészettel szemben érzett rendkívüli kötelességérzete tovább sarkallta s valóban legutóbb kiállított képei (pl. a Bárban, Reggel, stb.) tanuskodnak arról, hogy ugyanazon az egyenes, kiterő nélküli úton fejlesztette tovább tehetségét, amelyen egész életén át járt.²

Perlmutter Izáák Pesten született 1866-ban, mint gazdag család fia; atyja kedveléséből festetgetett s a fiú nyilván a szülői házban kapta az első ösztönzést a festésre. Első tanítója *Magyar Mannheimer* Gusztáv, utána *Bihari Sándor* és *Karloviczky* Bertalan volt (1891—2). Az itt megszerzett alapokat Párizsban fejlesztette, ahol 1897-ig tanult. A következő évben már Hollandiában találjuk, főképp Volendamban, ahol interieuröket, halászköket, hollandi viseletű asszonyokat festett, de tájakat és utacérezleteket is. 1904-ben hazajött, eleinte Szolnokon dolgozott, ki-kirándult Besztercebányára, majd végleg letelepedett Rákospalotán, ahol a festő, népművészeti holmival zsúfolt paraszterieurök kötötték le érdeklődését, ezekből egész gyűjteménye volt s némely néprajzi részlet ismételtel vissza is tér képein. Ebben a korszakában (1920) választotta meg tagul a *Szinyei Merve Pál Társaság*, amely ezzel az aktuál komoly és eredményes életművét kívánta kitüntetni. Rákospalotai kényelmes villájában, családja meg-

hitt körében dolgozott zavartalanul, annyira elmerülve munkájába, hogy csak nagyritkán szánta el magát egy budapesti útra. Áprilisban súlyos influenzában betegedett meg, be kellett szállítani a Korányi-klinikára, de a leg gondosabb kezelés sem tudta megmenteni. Betegsége tüdőgyulladássá, mellhártyagyulladássá fajult s április 13-án véget vetett életének. Temetésén a *Szinyei Társaság* nevében *Glatz* Oszkár búcsúztatta, emléket gazdag művészi hagyatéka mindenkorra meg fogja őrizni.

DÖRRE TIVADAR. Hosszú munkával teljes élet fejeződött be *Dörre* Tivadar festőművész halálával. Kevésbé kiállított képeiről, mint inkább illusztrációinak nagy tömegéből ösmerte őt jó néhány nemzedék és ezek az illusztrációk, amelyeknek bő sorozatát őrizi a Fővárosi Múzeum és a Történeti Képcsarnok, más sorozatokat a Vasárnapi Ujság tett közzé, ma holnap még többet is fognak jelenteni a szöveg díszítésénél: valóságos okmányok, amelyek megbízhatóságához szó sem fér. *Dörre* a nekünk ma már „rég” Pest és környékének városképeit, zugait, piacait és egyes érdekesebb épületeit az archaeologus lelkiismeretességével, a művész ízlésével rajzolta meg finom tollal, gyakran akvarellfestékkel. Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képbén című kötetesét díszmű is egész sor hasonló illusztrációt köszönt neki. Néhány magyar írómester (*Gyulai Pál*, *Mikszáth Kálmán*) köteteit is ő illusztrálta. Emellett iparművészeti rajzokat, mintákat is készített, könyvdíszeket rajzolt s időről-időre vízfestményeket állított ki a Múcsarnokban és a Nemzeti Szalóban. Mindezenfelül hosszú paedagógiai munkásságot fejtett ki: rajztanára volt a VI. kerületi reáliskolának, majd az iparművészeti rajz tanára a Mintarajziskolában, ahol néhány évvel ezelőtt még tagja volt a rajztanárvizsgáló orsz. bizottságnak is. E sokféle kapcsolatok sokféle fórummal hozták összekötésbe, de mindenütt, ahol megjelent, a legnagyobb tisztelettel és becsüléssel fogadták: bonhommiája, kedélye, egyeneslelkűsége, kedvessége mindenfelé őszinte barátokat szerzett neki.

Idősb *Dörre* Tivadar Zala megye Nemespécsey községében született, a Képzőművészeti Főiskola anyakönyve szerint 1859 augusztus 22-én. Miután középiskolai tanulmányait elvégezte, 1877-ben beiratkozott a Mintarajztanodába, de csakhamar hivatalt vállalt a pénzügyminisztériumban s minden szabad idejét rajzolásal töltötte, úgyhogy a nyolcvanas évektől fogva már ismert és becsült illusztrátor volt a hetilapoknak. Vágya a rajztanári pálya felé vonzotta s 1891—93-ban elvégezvén a Rajztanárképzőt, 1894-től már rajztanár volt egy reáliskolában. Ebbe az időszakba esik első kiállítási szereplése is:

¹ *Színesen rege.* a *Magyar Művészet* 1930. (VI.) évf. első számában.

² L. dr. *Décsi Géza* róla szóló, bővegesen illusztrált tanulmányát a *Magyar Művészet* 1930. (VI.) évf. első számában.

1890-ben egy Parasztudvart, Ószi reggelt, Erdőrézletet állított ki a Múcsarnokban, ahol ugyan utóbb ritkábban szerepelt, de még késő öregkorában, az utóbbi öt évben is a nyilvánosság elé vitte néhány akvarelljét, bár ekkor már mint címzetes igazgató rég nyugalomban volt. A legutóbbi időkben hosszas betegség törte meg fáradhatatlan munkaeréjét, szenvedéseitől április 25-én váltotta meg a halál. Budapestten temették el a farkasréti temetőben.

A FÓTI TEMPLOM. Budapest, 1931. Az „Élet” kiadása.

Minden dolgot, amivel csak találkozunk, nem látjuk nagyobbaknak, mint amilyen nagy a szívünk s minden, amivel találkozunk, annyit ér nekünk, amennyi a dolog iránt érzett szeretetünk; — ez a gondolat matasztott a lelkemben, amikor a Thury Károly dr. főtí plébános által nagy szeretettel összeállított „ismertető” lapozgattam. A fótí templomot, amelyet a múlt század egyik nagy magyar mecénásának, gróf Károlyi Istvánnak megbízásából Ybl Miklós tervezett és épített, nem kell a „Magyar Művészet” olvasótáborának művészi szempontból bemutatni, mert folyóiratunkban¹ Ybl Ervin dr. ismertette a kath. egyház e kiváló becsű templomát. E tanulmányt közli is e finom ízléssel kiállított ismertető. Azonban szerzőnk hangsúlyozottan megdicsérni Thury Károly dr. gondos leíró ismertetését is, amely számos kultúrtörténeti forrás megemlékezésével a kiváló építészeti alkotás építéstörténeti hátterét festi meg. Meglepődve olvastam a „Historia domus” érdekes megjegyzéseit az építkezésnél közreműködő művészek honoráriumairól, amelyek igen jelentősök voltak. Jellemző azt a széplelkű nagyurat, aki a magyar szabadságharc és a Széchenyi-től megindított reformkorszak idején hozott igen jelentős áldozatot a művészetért.

Ybl Ervin dr. művészi tanulmányán, Thury Károly dr. bőséges leíró ismertetésén kívül, a három művész, Ybl Miklós, Blaas Károly és Tenerani Péter rövid, gondos életrajzát is közli e kis ismertető és adja azokat német, francia és angol nyelvű fordításban is a külföldi látogatók számára. 19 sikerült fotográfia a templom művészi szépségeiről képből számol be.

Mi magyarok szívesen ámulunk a külföld művészi remekén, közben pedig elfeledjük meglátni és megszeretni a magunk értékeit. Budapesttől 15 km-nyire európai viszonylatban is számbaveendő pompás templomunk s igen szép főúri kastélyunk van,² amelyek iránt

a külföldiek érdeklődnek. Kérdem, a budapestiek közül hányan látták?

Ez a tartalmas és szép „ismertető” élénk idézi, belénk kiáltja a falusi csendben megbúvó művészeti értékünket. Ezért illeti elismerés a szerkesztő plébánost. Csak úgy egészen szerényen annyit szeretnék megjegyezni: Hol kések a püspöki székesegyházak megfelelő szintű ismertetői?

Dr. Décsi Géza

DEX FERENC TIZ ILLUSZTRÁCIÓJA (10 ILLUSTRATIONS, DEX), POZSONY, 1931. A Pozsonyban letelepedett Dex Ferenc nem ismeretlen a csonka ország közönsége előtt. Assisi-i tájképeket tartalmazó albumával tűnt fel, később a római magyar akadémia tagjaként hosszabb időt töltött Itáliában. Első műveinek romantikus pártosától az olasz vallásos festészet hatása terítette el, az cevházművészetben találta meg legalkalmasabb kifejeződési formáját. Mint a legutóbbi időben oly sokan, ő is Fra Angelico tiszta ájtatosságától, szelíd érzelmességétől és idilli nyugalmatól kapott ihletet. Tíz új illusztrációjában, melyet Pozsony városának ajánlott, érdekesen küzd egymással az egyházművészethez talált forma a profán tartalommal. A régi Pozsony négyszögös vára, ódon és romantikus részletei, a kopott lépcsők és szennyes sikátorok az umbriai városok hangulatát öltötték magukra. A nézőnek hiányzik ezekből a sikátorokból a kámszás barátok sora, csodálkozunk, hogy a Duna partján nem Assisi Szent Ferenc sétál, aki hangulat szerint legmég többben illenék ide. Dex Ferenc nem Pozsonyt ábrázolja, hanem egy ódon várost, amely lehetne Perugia vagy Spoleto, Assisi vagy Gubbio is, csak néhány egészen külsőleges és lübbegtelten hasonlatosság emlékeztet arra, hogy a grafikák egy bizonyos városhoz kapcsolódnak. Nem veduták, hanem hangulatkének, melyekhez jól illik az ércmetszet erős fekete-fehér kontrasztja s a gyengéd formaképzés, mely lágyan rajzolja körül a kontúrokat. A tíz illusztrációhoz, mely a Forum című felvidéki művésztí folyóirat kiadása, Brogyányi Kálmán írt meleg bevezető sorokat. G.

CIMLAPUNKON Iptónvári Strobl Alajosnak a Múcsarnok nagy Magyar kiállításán szerepelt Lívia c. szoborművét mutatjuk be. Eredetije Léderer Ervin úr tulajdona.

Felélő szerkesztő: Dr. Majovszky Pál

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla

Kiadó: Ormos György

Magyar Művészet, 1932. 3–4. szám

Szerkesztőség: VII., Erzsébet-körút 7. II.

¹ 1930. (VI.) évf. 8. szám, 537–550 l.

² L. dr. Bierbauer Virgil bőségesen illusztrált tanulmányát: A magyar klasszicizmus korának kastélyai. I. Fót és Gyömrő. Magyar Művészet 1927. (III.) évf. 7. sz. 464–476 l.